

**КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА;
СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА;
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ**

УДК 343.148.65

DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2023.3.40>

Світлана Олександрівна Дячук,

*Харківський науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр МВС України,
відділ товарознавчих та гемологічних
досліджень (головний судовий експерт);*

 <https://orcid.org/0000-0002-9832-0517>,
e-mail: etekh@ukr.net

**МЕЖІ КОМПЕТЕНЦІЇ СУДОВОГО ЕКСПЕРТА-ТОВАРОЗНАВЦЯ
ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ХАРАКТЕРИСТИК ТОВАРУ У СПРАВАХ
ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ**

У статті з'ясовано особливості визначення коду в Українській класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, роз'яснено з практичної точки зору, в чому полягає робота судового експерта при проведенні цього виду судової товарознавчої експертизи. Запропоновано низку практичних і дієвих інструментів для вирішення поставлених перед судовою товарознавчою експертизою питань. Пояснено, чому в процесі товарознавчого дослідження експертом-товарознавцем встановлюються лише характеристики товару, а не визначається код Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності. Вивчено можливості судової товарознавчої експертизи при визначенні відповідності товарів згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності. Наведено рекомендації судово-експертних установ для вирішення поставлених перед судовою товарознавчою експертизою питань і правильності оформлення висновку експерта, оскільки це дозволяє уникнути труднощів при проведенні судової товарознавчої експертизи.

Ключові слова: класифікація товарів, характеристики, код УКТ ЗЕД, судова товарознавча експертиза, митне оформлення.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

До науково-дослідних експертно-криміналістичних центрів МВС України доволі часто звертаються стосовно визначення відповідності характеристик товарів згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (далі – УКТ ЗЕД). Це трудомісткий процес, що вимагає не лише наявності спеціальних знань, а й

значної кількості практичних навичок. На перший погляд, це процес, що розпочинається з ідентифікації об'єкта дослідження і завершується складанням висновку експерта. На практиці виникає низка труднощів, які потрібно подолати в процесі проведення судової товарознавчої експертизи. Оскільки від коду УКТ ЗЕД залежить розмір ввізного мита, тому прийняття рішення про підтвердження коду УКТ ЗЕД чи змінення його на інший належить до компетенції митних органів Державної митної служби України. Щоб не виходити за межі своєї компетенції, експерт-товарознавець повинен розуміти, як правильно оформити свій висновок. У подальшому це дозволить уникнути труднощів при проведенні судової товарознавчої експертизи та зменшити кількість випадків порушення митних правил.

Стан дослідження проблеми

Можливості судової товарознавчої експертизи при визначенні характеристик товарів відповідно до вимог УКТ ЗЕД розглянуто в роботі Н. Ф. Костиркіної та М. Г. Мартосенко [1]. Основні аспекти проведення товарознавчих експертиз із визначення кодів товару згідно з УКТ ЗЕД державними або громадськими інституціями висвітлено в дослідженні І. В. Сташевської та І. С. Петренко [2]. Проблеми порядку кодування та класифікації товарів з метою їх митного оформлення згідно з УКТ ЗЕД було опрацьовано М. М. Морозовою [3]. Цими науковцями проведені ґрунтовні теоретичні дослідження, здійснено аналіз чинного законодавства.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є з'ясування особливостей визначення коду УКТ ЗЕД, розмежування компетенції митних органів та судових експертів при проведенні судової товарознавчої експертизи щодо визначення відповідності характеристик товарів згідно з кодом УКТ ЗЕД.

Завданнями статті є:

- з'ясувати особливості визначення коду УКТ ЗЕД;
- вивчити можливості судової товарознавчої експертизи при визначенні відповідності товарів згідно з УКТ ЗЕД;
- надати рекомендації судово-експертних установ для вирішення поставлених перед судовою товарознавчою експертизою питань і правильності оформлення висновку експерта.

Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні меж компетенції судового експерта-товарознавця щодо визначення відповідності характеристик товару коду УКТ ЗЕД.

Виклад основного матеріалу

Асортимент товарів, що випускаються промисловістю, виробляються в сільському господарстві та надходять у торгівлю, нараховує десятки тисяч найрізноманітніших видів. Причому це товари як

вітчизняного, так і зарубіжного виробництва. Систематизація всього різноманіття товарів здійснюється за допомогою класифікації, тобто для товарів, які підлягають митному контролю, визначаються коди відповідно до класифікаційних групувань, зазначених в УКТ ЗЕД.

Об'єктом класифікації в УКТ ЗЕД є вся множина товарів, що переміщується через митний кордон, а формування товарних груп відбувається за таким принципом: від сировини та напівфабрикатів до готових виробів. Формування товарних позицій і підпозицій часто відбувається за власною послідовністю ознак [4, с. 290].

Відповідно до чинного законодавства обов'язок класифікації товарів за кодом згідно з УКТ ЗЕД покладається на декларанта – суб'єкта господарювання або уповноважену ним особу [2, с. 105].

Для того щоб визначити цей код, суб'єкти господарювання звертаються до науково-дослідних експертно-криміналістичних центрів МВС України з метою отримати висновок судової товарознавчої експертизи. При цьому на вирішення судової товарознавчої експертизи ставиться питання щодо визначення відповідності характеристик товару коду УКТ ЗЕД, а не самого коду УКТ ЗЕД. Проводячи судову товарознавчу експертизу, експерт-товарознавець вирішує питання щодо визначення характеристик об'єкта дослідження за кодом УКТ ЗЕД, він не може перевищувати своїх повноважень і виходити за межі своєї компетенції.

Із метою впровадження єдиного тлумачення УКТ ЗЕД в Україні митними органами Державної митної служби України запроваджено пояснення до УКТ ЗЕД. Вони розроблені на основі Пояснень до Гармонізованої системи опису та кодування товарів, сформованих у 2012 році, і Пояснень до Комбінованої номенклатури Європейського Союзу, що затверджені наказом Державної фіскальної служби України від 9 червня 2015 року № 401 [3, с. 258].

Згідно з поясненнями до УКТ ЗЕД¹ визначення коду товару здійснюється послідовно. Так, УКТ ЗЕД має три складові:

- основні правила інтерпретації УКТ ЗЕД;
- примітки до розділів і груп УКТ ЗЕД (розділ, група, позиція, підпозиція, категорія, підкатегорія);
- текстовий опис групувань УКТ ЗЕД та їхнє цифрове позначення.

¹ Про затвердження Пояснень до Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності : наказ Держ. митної служби України від 14.07.2020 № 256 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0256913-20> (дата звернення: 21.07.2023).

Визначаючи код УКТ ЗЕД¹, необхідно дотримуватися всіх чотирьох правил, причому застосовувати кожне наступне правило ми можемо лише в тому разі, якщо не діє попереднє. Спочатку ми встановлюємо товарну позицію, потім послідовно визначаємо підпозицію, категорію та підкатегорію, текстовий опис яких відповідає товару. Не слід забувати і про примітки до розділів і груп, а також текстовий опис угруповань та їхнє цифрове позначення.

Товарознавче дослідження починається з ідентифікації об'єкта оцінки. Для цього вивчається наявна інформація, наведена в постанові про призначення судової товарознавчої експертизи. Невід'ємною частиною будь-якого товару є його маркування, тобто основна інформація про цей товар. Маючи маркування, ми можемо дійсно сказати, що це за товар, із чого він виготовлений, розуміти сферу його застосування.

У разі недостатньої інформації експерт-товарознавець може заявити клопотання та затребувати матеріали кримінального провадження, в яких може міститися інформація, необхідна для ідентифікації об'єкта оцінки, наприклад специфікація і технічна документація. Обов'язковим моментом є зазначення реальної моделі об'єкта дослідження, а також основних технічних характеристик, країни проходження та виробництва.

Для того щоб здійснити класифікацію товару, необхідно спочатку вивчити та дослідити об'єкт дослідження. Наприклад, експерт-товарознавець вивчає всі наявні документи на об'єкт дослідження, після його ідентифікації він може безпосередньо переходити до визначення його основних характеристик.

Найважливіше питання класифікації за відповідним кодом УКТ ЗЕД – це правильний вибір ознак, за яким той чи інший товар буде віднесений до певного класифікаційного групування [1, с. 376].

Наприклад, експерт-товарознавець при проведенні товарознавчого дослідження щодо визначення відповідності характеристик товару УКТ ЗЕД, де об'єктом дослідження є екструдер для виробництва бруса з деревної тириси (продавець/виробник Zhengzhou Chryso Import & Eksport Trading Co., LTD), здійснив товарознавчу класифікацію товару і встановив, що виріб належить до розділу споживчі товари, класу – непродовольчі товари, підкласу – машини і обладнання, групи – робочі машини, підгрупи – технологічне обладнання: різні верстати (металорізальні й деревообробні), ковальсько-пресові

¹ Про затвердження Пояснень до Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності : наказ Держ. митної служби України від 14.07.2020 № 256 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0256913-20> (дата звернення: 21.07.2023).

та ливарні машини, зварювальне обладнання, електрофізичного й електрохімічного оброблення матеріалів, металургії, гірничодобувної, нафтопромислової та хімічної промисловості, устаткування для харчової і тютюнової промисловості, для текстильної та шкіряної промисловості, для целюлозно-паперової і поліграфічної промисловості, термічне устаткування, промислові роботи та маніпулятори, контрольно-вимірвальні прилади, пристрої для випробувань, медичне обладнання тощо.

При розгляді та вивченні паспорту на обладнання «Екструдер для виробництва бруса з деревної тирси» встановлено, що основними фазами робочого процесу зазначеного екструдера є: 1) сировина; 2) сушіння; 3) змішування клею; 4) екструзія; 5) різка.

Вивчаючи УКТ ЗЕД, встановлено, що товарною підкатегорією 8477 20 00 00 визначається поняття екструдери, але вони належать до товарної позиції 8477 «Обладнання для обробки гуми чи пластмаси або для виробництва виробів з цих матеріалів, в іншому місці не зазначені». Оскільки об'єктом дослідження є «Екструдер для виробництва бруса з деревної тирси», то відповідаючи на питання, для чого він використовується, експерт не може застосувати цю товарну позицію. Тому послуговуються товарною позицією 8479 «Машини та механічні пристрої, які мають індивідуальні функції, в іншому місці не зазначені». У процесі дослідження, вивчаючи робочий технологічний процес екструдера, встановлено, що він приводиться в дію електродвигуном та гідравлічним приводом, гідроциліндр забезпечує високий тиск і переміщує поршень для екструзії й формує виріб. Нагрів здійснюється електронагрівним щитком, який сприяє затвердінню та формуванню бобишки з тирси й карбамідоформальдегідного клею, таким чином збільшуючи міцність блоку. Виріб, який видавлюється з екструдера, після цього обрізується ручною пилою відповідно до певної довжини. Отже, однією з основних функцій вказаного обладнання є виготовлення виробу з деревної тирси. Досліджуючи товарну підпозицію 8479 30 «Преси для виробництва деревостружкових або деревоволокнистих плит з інших волокнистих матеріалів та інші машини для обробки деревини або пробки», можемо віднести екструдер до пресів, що визначається товарною підкатегорією 8479 30 10 00 «Преси».

Таким чином, у процесі дослідження експертом було встановлено, що згідно з класифікатором УКТ ЗЕД «Екструдер для виробництва бруса з деревної тирси» має характеристики: машин, обладнання та механізмів; пресів для виробництва деревостружкових або деревоволокнистих плит з інших волокнистих матеріалів та інших машин для обробки деревини або пробки, а саме пресів.

У чому ж виникають труднощі при відповіді на запитання, які характеристики має одна одиниця комплектного обладнання (товару) згідно з класифікаторами УКТ ЗЕД? Дослідивши чинне законодавство, розуміємо, що визначити код УКТ ЗЕД може лише митна служба. Вона або приймає митну декларацію від суб'єкта господарювання за відповідним кодом УКТ ЗЕД, або складає картку відмови у прийнятті митної декларації, митному оформленні випуску чи пропуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення. У чому ж полягає робота експерта-товарознавця при проведенні цього виду судової товарознавчої експертизи? Слід наголосити, що в процесі товарознавчого дослідження експертом-товарознавцем встановлювалися лише характеристики вищевказаного обладнання, а не визначався код УКТ ЗЕД, тому цей висновок мав лише інформаційний характер. Якщо в дослідницькій частині висновку експерта вказати відповідність характеристик товару певному коду УКТ ЗЕД, то це не виходить за межі компетенції судового експерта, оскільки висновок має, так би мовити, довідковий характер. Проте визначення таких характеристик у самих висновках вже є перевищенням меж компетенції експерта-товарознавця.

Висновки

У процесі товарознавчого дослідження експертом-товарознавцем встановлюються лише характеристики товару, а не визначається код УКТ ЗЕД. Розуміння правильності оформлення висновку експерта дозволяє уникнути труднощів при проведенні судової товарознавчої експертизи та зменшити кількість випадків порушення митних правил. Слід розуміти, що висновки судової товарознавчої експертизи за напрямом визначення відповідності характеристик товару коду УКТ ЗЕД мають лише інформаційний характер, оскільки чинним законодавством передбачена можливість проведення такого виду експертиз. Однак поряд із тим отримання цього висновку суб'єктом господарювання жодним чином не може впливати на роботу митних органів Державної митної служби України, оскільки тільки до їх компетенції належить рішення про прийняття або відмову в прийнятті митної декларації.

Список бібліографічних посилань: 1. Костиркіна Н. Ф., Мартосенко М. Г. Можливості судово-товарознавчої експертизи при визначенні характеристик товарів відповідно до вимог УКТЗЕД // Актуальні питання експертної та оціночної діяльності : матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Старобільськ – м. Полтава, 27–28 листоп. 2019 р.) / МОН України, Держ. заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Полтава : ПУЕТ, 2019. С. 375–379. 2. Сташевська І. В., Петренко І. С. Проведення товарознавчих експертиз із визначення кодів товару згідно з УКТ ЗЕД державними або громадськими інституціями.

Криміналістичний вісник. 2021. № 2 (36). С. 104–112. DOI: <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2021-36-2-104>. **3.** Морозова М. М. Проблеми порядку кодування та класифікації товарів з метою їх митного оформлення згідно з УКТЗЕД // Підприємництво, торгівля: теоретичні підходи та практичні аспекти розвитку : матеріали І Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Старобільськ, 27–28 листоп. 2018 р.) / МОН України, Держ. заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Полтава : ПУЕТ, 2018. С. 258–261. **4.** Бакун Л. П. Класифікаційна робота та проблеми ідентифікації як інструмент експертизи товарів // Актуальні проблеми теорії і практики експертизи товарів : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 4–5 квіт. 2019 р.) / Центр. спілка споживчих товариств України, Вищ. навч. заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі». Полтава : ПУЕТ, 2019. С. 289–291.

Надійшла до редколегії 25.07.2023

Прийнята до опублікування 17.08.2023

Diachuk S. O. Limits of competence of a forensic commodity expert in determining the characteristics of goods in cases of customs rules violation

Today, all goods, regardless of the country of origin, are subject to classification, that is, codes are determined for goods in accordance with the classification groupings specified in the UCC of the Economic and Monetary Union. Expertise on determining the conformity of the characteristics of goods according to the UCC FEA, regardless of the purpose of establishing the code, is only a means of establishing the circumstances of implementation, that is, the characteristics on which the definition of the goods code is based, but by its task it cannot support the adoption of a decision on the determination interpretation of the product code according to the UCC FEA. Understanding the correctness of drawing up an expert's opinion allows to avoid difficulties when conducting a forensic commodity examination.

The classification of goods is carried out in accordance with the requirements of the UCC FEA and is a technique that allows to present the classified goods in the form of a group of signs (product code) established by this classifier. When conducting a forensic commodity expert examination, a commodity expert may not exceed his or her powers and go beyond his or her competence when answering questions about determining the characteristics of the object of research according to the code of the UCC FEA. In the course of a commodity examination, a commodity expert determines only the characteristics of the goods, and the UCC FEA code is not determined.

The article clarifies the peculiarities of determining the UCC FEA code, explains from a practical point of view what is the work of a forensic expert in conducting this type of forensic commodity examination. The article provides recommendations for forensic institutions on how to resolve the issues raised by forensic commodity expertise and the correctness of drawing up an expert's opinion, since this allows avoiding difficulties in conducting forensic commodity expertise.

Key words: classification of goods, characteristics, UCC FEA code, forensic commodity examination, customs clearance.

